

Zasady zgłaszania i opracowywania ekspertyz naukowych w PAN

1. Wstęp

Jednym z podstawowych zadań Polskiej Akademii Nauk jest świadczenie przez jej organy, w szczególności komitety naukowe, doradztwa naukowego dla naczelnych i terenowych organów administracji państwowej, samorządów terytorialnych i administracji samorządowej, organizacji gospodarczych oraz jednostek życia publicznego, obejmującego najważniejsze problemy związane ze społecznym, kulturalnym i gospodarczym rozwojem kraju. Do realizacji tego zadania służą m.in. opracowywane przez jednostki PAN ekspertyzy naukowe, które muszą spełniać określone wymogi.

W opracowaniach ekspertalnych winno się przedstawiać prognozę krótko- lub długoterminową (na 5-10 lat lub do 30 lat), alternatywne rozwiązania tego problemu i ich oddziaływanie na życie polityczne i społeczne lub na rozwój gospodarki kraju. W każdej ekspertyzie winno się odpowiedzieć na określony zestaw pytań, sformułowanych przez zleceniodawcę lub przez zespół podejmujący ekspertyzę.

2. Zasady ogólne

Mając na uwadze potrzebę ujednoczenia zasad zgłaszania, opracowywania i zatwierdzania ekspertyz naukowych, proponuje się przyjęcie następującego trybu prac w tym zakresie.

Przygotowanie ekspertyzy winno być podjęte na zlecenie — zamówienie konkretnych odbiorców — użytkowników. Ekspertyzy mogą być również podejmowane z własnej inicjatywy, wówczas gdy aktualna sytuacja skłania daną jednostkę do przedstawienia nieprawidłowości w funkcjonowaniu i rozwiązywaniu danego problemu i zaproponowania nowych rozwiązań, mających istotne znaczenie dla gospodarki kraju lub dla rozwiązania określonych problemów społecznych. Przy podejmowaniu ekspertyz z własnej inicjatywy należy także określić konkretnych adresatów — odbiorców ekspertyzy.

W zależności od celu i problematyki, rozwiązania której ekspertyza dotyczy, proponuje się następujący podział:

I. Ekspertyzy interdyscyplinarne:

1) o charakterze strategicznym (dotyczące problemów społecznych lub gospodarczych ważnych dla rozwoju kraju);

2) dotyczące problemów regionalnych lub „branżowych”, związanych z kompetencjami jednego lub kilku wydziałów).

II. Ekspertyzy dyscyplinarne (dotyczące problemów związanych z kompetencjami określonej dyscypliny naukowej).

Ekspertyzy o charakterze strategicznym, poczynając od programu takiej ekspertyzy aż do przyjęcia ostatecznej wersji opracowania, są zatwierdzane przez Prezydium PAN i mogą być inicjowane i opracowywane zarówno przez komitety naukowe przy Prezydium PAN jak i przez komitety naukowe przy wydziałach oraz przez placówki naukowe.

Ekspertyzy regionalne (lub branżowe) i dyscyplinarne są w zasadzie ekspertyzami realizowanymi przez komitety naukowe przy wydziałach i przez placówki naukowe tych wydziałów, a ich zatwierdzenie leży w gestii określonego(ych) wydziału(ów). W przypadku realizacji takich ekspertyz przez komitety naukowe przy Prezydium PAN ich zatwierdzenia dokonuje Wiceprezes PAN, nadzorujący działalność tych komitetów lub wskazany przez Niego Wydział — podstawowy dla poruszanej w ekspertyzie problematyki.

Przyjęcie każdej ekspertyzy winno być dokonywane z uwzględnieniem koferatów przedstawianych na zebraniu plenarnym Komitetu(ów) opracowującego(ych) ekspertyzę. Zatwierdzenie ekspertyzy przez Wydział lub Prezydium Akademii wymaga przedstawienia, na posiedzeniu danego organu, istoty i konkluzji tej ekspertyzy oraz jej recenzji, przygotowanych przez specjalistów nie biorących udziału w opracowywaniu. Do udziału w posiedzeniu, na którym rozpatrywana jest ostateczna wersja ekspertyzy, mogą być również zaproszeni przedstawiciele potencjalnych odbiorców/adresatów.

3. Finansowanie ekspertyzy

Przygotowanie ekspertyzy naukowej wymaga zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych, wobec czego celowe jest możliwie wczesne sygnalizowanie takich zamierzeń i inicjatyw wraz ze wstępną kalkulacją kosztów. Aktualnie ekspertyzy realizowane przez jednostki PAN są dofinansowywane ze środków DOT, przydzielanych Akademii przez Komitet Badań Naukowych. Wstępne wnioski o przyznanie środków na realizację ekspertyz ze środków DOT PAN — wg wzoru wymaganego przez KBN — winny być ujęte w planie zapotrzebowania na środki DOT składanym we wrześniu roku poprzedzającego podjęcie prac nad ekspertyzą. Akademia dysponując otrzymanymi z KBN środkami DOT jest zobowiązana do respektowania ustalonych zasad dofinansowania ze środków DOT, w tym również na działalność ekspertalną. W związku z tym w kosztach ekspertyzy winien uczestniczyć także jej zlecniodawca, zamawiający lub przewidywany użytkownik. Wszystkie naczelne i centralne organy administracji państwowej otrzymują z KBN, tak samo jak PAN, środki finansowe na działalność ogólnotechniczną, mogą (i powinny)

zatem z tych środków współfinansować prace ekspertalne w PAN. Wykonawca winien zaangażować środki własne, gdyż środki DOT z zasady stanowią dofinansowanie.

Uściślone wnioski o przyznanie środków — sporządzone wg załączonego wzoru — należy składać na początku roku (do końca lutego), w którym planowane jest podjęcie prac nad ekspertyzą. Jednostki wnioskujące o przyznanie środków na realizację ekspertyzy startegicznej winny złożyć odpowiedni wniosek do Wiceprezesa — Sekretarza Naukowego PAN. W przypadku podejmowania ekspertyz regionalnych (branżowych) i dyscyplinowych przez komitety i placówki naukowe przy wydziałach wniosek winien być złożony do Sekretarza właściwego Wydziału (którego organem jest jednostka przodująca w zakresie rozwiązywanej problematyki). Komitety naukowe przy Prezydium PAN wnioski w sprawie podjęcia ekspertyz regionalnych (branżowych) i dyscyplinowych składają do Wiceprezesa PAN nadzorującego ich prace. Kalkulacja kosztów ekspertyzy powinna obejmować również koszty jej wydrukowania i dystrybucji.

Przy sporządzaniu kosztorysu należy brać pod uwagę, związaną z jej rangą i specyfiką, pracochłonność. Przy zbieraniu, przygotowywaniu materiałów wstępnych — ich analizie i wykonywaniu obliczeń, porównań i zestawień — proponuje się stosować stawki godzinowe, wynikające ze stawki zaseregowania osób zaangażowanych do tej pracy. Przy przygotowywaniu merytorycznych opracowań cząstkowych do ekspertyz proponuje się stosować, zwiększone o 100%, stawki honorariów autorskich, płaconych przez oficyny publikujące prace naukowe w dyscyplinie objętej zakresem ekspertyzy. Przy przygotowywaniu opracowań cząstkowych do wszystkich rodzajów ekspertyz proponuje się przyjęcie zasady opłacania prac (bez względu na ich faktyczną objętość) tylko do arkusza autorskiego (w wyjątkowych, uzasadnionych zakresach opracowania, przypadkach do 1,5-2 arkuszy). Przy opracowywaniu syntez proponuje się stosowanie podobnych zasad opłacania kosztów ich przygotowania, z tym, że stawki płacone za arkusz autorski opracowania cząstkowego mogą być zwiększone o 50% i należy uwzględnić faktyczną objętość opracowań syntetycznych.

Koszty technicznego przygotowania ekspertyzy (maszynopisanie, powielanie, druk itp.) oraz jej dystrybucję należy opierać na kalkulacjach wynikających z aktualnych cenników tego typu prac. W przypadku przewidywanego druku ekspertyzy do kosztorysu winna być dołączona kalkulacja oficyny wydawniczej, w której zamierza się opublikować ekspertyzę. Kosztorys winien również obejmować przewidywane dochody z tytułu sprzedaży wydrukowanej lub powielonej ekspertyzy.

Jednostki podejmujące realizację ekspertyzy przekazują informację o rozpoczęciu prac do Centrum Upowszechniania Nauki PAN, które prowadzić będzie w ramach systemu INFOPAN rejestr realizowanych ekspertyz. Po zakończeniu prac nad ekspertyzą i po jej przyjęciu przez odpowiedni organ Akademii zespół autorski przygotowuje odpowiednią notkę informacyjną o ekspertyzie (wg wzoru Karta Informacyjna EKSPERTYZA), która zostaje przez Centrum wprowadzona do bazy danych o ekspertyzach.

Dla szerszego upowszechnienia wyników ekspertyz przewiduje się drukowanie syntez ekspertyz o charakterze strategicznym w serii „Nauka a rozwój kraju”, którą wydawałoby Centrum Upowszechniania Nauki PAN.

Włodzimierz Ostrowski
Wiceprezes Polskiej Akademii Nauk

Wniosek w sprawie opracowania ekspertyzy

1. Temat ekspertyzy.
 2. Zakres tematyczny ekspertyzy (pytania główne — na które ma odpowiedzieć ekspertyza).
 3. Cel ekspertyzy (szczegółowe uzasadnienie potrzeby wykonania ekspertyzy, określenie jej celu i zakresu, wynikające z niej korzyści itp.).
 4. Wnioskodawca (zamawiający ekspertyzę lub inicjatywa własna).
 5. Proponowany wykonawca ekspertyzy (ewentualni autorzy opracowań cząstkowych).
 6. Kierownik ekspertyzy (nazwisko osoby prowadzącej).
 7. Przewidywany termin wykonania oraz harmonogram prac.
 8. Planowany koszt realizacji ekspertyzy:

ogółem:
w tym: zebranie i przygotowanie materiału —
opracowania cząstkowe x zł/ —
synteza —
koszty techniczne (np. powielanie, druk) —
inne koszty (np. dystrybucja) —
Szczegółowa kalkulacja kosztów w załączeniu.
 9. Przewidywane źródła finansowania ekspertyzy:

w tym: udział środków zamawiającego —
udział środków własnych (budżet) —
udział środków DOT —
- Wymienić instytucje i ich udział w kosztach.
10. Przewidywane wpływy z tytułu sprzedaży ekspertyzy.
 11. Planowane wykorzystanie wyników ekspertyzy.
 12. Forma udostępnienia wyników ekspertyzy (maszynopis, druk — w jakim wydawnictwie).
 13. Inni przewidywani odbiorcy i adresaci ekspertyzy (poza wnioskodawcą).